

СОЦІАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 341.29:502

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ ЯК ЗАВАДА ДЛЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ЗМІНИ КЛІМАТУ

*І. Непийвода**, *В. Непийвода***

* *Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
вул. Г. Сковороди, 2, Київ, Україна, 04655,
e-mail: i.nepiyvoda@ukma.edu.ua
ORCID ID: 0000-0001-7331-0024*

** *Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
вул. Г. Сковороди, 2, Київ, Україна, 04655,
e-mail: v.nepiyvoda@ukma.edu.ua
ORCID ID: 0000-0001-6530-8071*

Конференція ООН зі зміни клімату (Г'лазго, 2021) увідповідила міжнародно-правовий режим галузі до сучасного бачення, згідно з яким упродовж цього десятиліття, що є критичне, необхідно вжити рішучих нагальних дій. Корупційні ризики становлять істотну перепону в справі подолання цієї глобальної загрози, хоча вони й не згадані у відповідних документах щодо кліматичних змін. У статті ключові напрями дій щодо кліматичних змін – пом'якшення наслідків, пристосування, фінансування та співпраця, – розглянуто в контексті пов'язаних із ними корупційних ризиків. Відзначено, що виконання зобов'язань залучати не менш ніж 100 млрд доларів США щорічно на заходи із пристосування, а також дедалі більші обсяги видатків на пом'якшення наслідків кліматичних змін, апіорі мають високий корупційний потенціал. Висвітлено, як корупція зменшує дієвість глобальних кліматичних заходів у розрізі конкретних секторів, таких як міжнародні ринки вуглецю, скорочення видобутку вугілля, лісове господарство та будівельні проекти у сфері пристосування. Схарактеризовано «традиційні» та нові, спричинені невідомістю і браком відповідного досвіду, форми корупції. У статті зазначено, що зусилля, докладені у Г'лазго для повної реалізації положень Паризької угоди, істотно знизять корупційний потенціал, однак не можуть зліквідувати його цілком. Висловлено припущення, що у відповідь на завади міжнародно-правовий режим зміни клімату буде взаємодіяти з міжнародно-правовою базою протидії корупції, оскільки доробок, усталений у межах антикорупційної системи, потенційно корисний для глобальних дій щодо зміни клімату.

Ключові слова: Кліматичний пакт у Г'лазго, Паризька угода, пом'якшення, пристосування, корупція.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2022.74.130>

Значущість Конференції ООН зі зміни клімату (COP26)¹, найбільшої конференції сторін міжнародного договору, яка проходила коли-небудь [1], виразно

¹ Проходила 31 жовтня – 13 листопада 2021 року у Глазго (Шотландія, Велика Британія) як 26-та щорічна конференція сторін Рамкової конвенції ООН про зміну клімату. Через труднощі, пов'язані із пандемією Covid-19, захід пройшов із річним запізненням. У ньому взяли участь представники близько 200 держав, зокрема 120 керівників держав найвищого рівня та 50 000 зареєстрованих делегатів. Після важких перемовин 197 сторін прийняли підсумковий документ – Кліматичний пакт у Глазго [1].

вказує на те, що протидія цій глобальній проблемі дедалі більшою мірою набуває практичного виміру. Серед перешкод для досягнення мети міжнародно-правові документи щодо кліматичних змін не згадують корупцію, хоча насправді корупційні ризики становлять там істотну перепону. У цій статті ключові напрями дій щодо кліматичних змін розглянуто в контексті пов'язаних із ними корупційних ризиків та зроблено спробу виявити шляхи подальшого розвитку міжнародно-правового режиму зміни клімату задля зниження корупційного потенціалу.

Як відповідь на гостру глобальну проблему на цей час уже сформовано міжнародно-правовий режим зміни клімату – сукупність відповідних правових актів, інституцій та процедур. Підвалини міжнародної договірної системи, на якій і утворився режим, заклала Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (КЗК). Вона містить засадничі положення і є центральним документом системи. На цей час іншими ключовими складниками цієї системи, окрім Кліматичного пакту в Глазго, є його попередники – Паризька угода (2015) та Кіотський протокол (1997). Мета цих документів однакова – наповнити положення конвенції реальним змістом відповідно до сучасного їм рівня знань і ресурсів та обраних пріоритетів, проте способи досягнення загальної мети істотно різняться. Кліматичний пакт у Глазго увиразнив відхід від засадничих ідей Кіотського протоколу та подальший розвиток і поглиблення тих підходів, що їх започатковано в Паризькій угоді.

Основні положення Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату були спрямовані на скорочення викидів парникових газів. Однак передбачені в ньому механізми не давали реальних можливостей для досягнення цієї мети. Увесь тягар пов'язаних із протидією кліматичним змінам заходів, відповідно до Протоколу, лягав на приблизно 40 розвинених держав. Водночас Кіотський протокол не передбачав якихось вагомих обов'язків для близько 120 інших сторін цієї угоди (країн, що розвиваються) [9]. Те скорочення викидів, якого зі шкодою для своєї економіки домоглися розвинені країни, було зведене нанівець драматичним зростанням викидів у країнах, що розвиваються, насамперед у Китаї та Індії. Такі «вроджені вади» Кіотського протоколу спричинили нездоланні труднощі для його належного виконання.

Альтернативою, яка мала б злагіднити гостроту проблеми глобальних кліматичних змін, не зруйнувавши, однак, уже наявного доробку, стала Паризька угода у межах КЗК. Основна мета угоди [8] полягає в тому, що людство має домогтися «утримання підвищення глобальної середньої температури значно нижче за 2°C порівняно з доіндустріальними рівнями, усвідомлюючи, що це може істотно знизити ризики та впливи зміни клімату» (ст. 2 угоди). Паризька угода [8] відійшла від притаманного Кіотському протоколу виразного поділу сторін на розвинені країни і країни, що розвиваються. Уперше усі сторони погодилися, що вимоги про конкретні заходи із виконання угоди стосуються до всіх учасників цього процесу без винятків. Це було доконечно для продовження процесу, оскільки дає змогу до подальших зусиль розвинених країн долучити й подібні зобов'язання провідних країн Півдня, як-от Китаю, Індії та Бразилії. Отже, єдиний шлях домогтися дієвої участі всіх сторін у загальній справі пролягав через компромісний варіант угоди.

Компроміс виявився насамперед у своєрідному гібридному характері Паризької угоди, тобто поєднанні зобов'язальних норм із «м'яким правом». Це істотно різнить її від усталеної практики, зокрема від Кіотського протоколу, який є правно зобов'язальний у повному обсязі. У Паризькій угоді традиційними для міжнародного права підходами, що передбачають прямі обов'язки, врегульовано тільки процес звітування сторін про стан втілення національно визначених внесків та їх

перегляд – сторона зобов’язана «готувати, повідомляти та підтримувати послідовні національні визначені внески, яких вона має намір досягнути» (ст. 4 угоди). Ця ж стаття встановлює обов’язок переглядати внески, опрацьовувати нові плани, подаючи їх що п’ять років, а також вимогу, що новий запропонований внесок сторони має перевищувати теперішній та відбивати її найвищі можливі зусилля [8].

Водночас Паризька угода дає змогу державам на національному рівні на власний розсуд обирати для себе цілі в кліматичній сфері, встановлюючи національно визначені внески як їхню частку в загальній всесвітній справі (статті 3, 4 угоди). Такі зусилля мають бути «амбітні», про них треба повідомляти, а також зусилля будуть прогресувати з часом (ст. 3 угоди). Термін «обітниця» (pledge), який неформально застосовують до національно визначених внесків, попри його незвичність для права, загалом добре означає суть Паризької угоди, виконання якої заохочувано головно політичним шляхом, а не забезпечено силою права.

Уся логіка цілей і дій міжнародно-правового режиму зміни клімату спирається на засаду, що видатки на запобігання є незмірно менші, а тому доцільніші, від витрат на ліквідацію наслідків таких змін. Однак утілити цю, здавалося б, очевидну істину непросто – перехід до економіки зі загальним нульовим рівнем викидів потребує величезних коштів, які до того ж треба виділяти негайно або в найближчій перспективі. Очікувати ж якихось сприятливих наслідків за щонайкращого перебігу можна тільки в середньо- і довгостроковій перспективі. У сучасних умовах запобігання значною мірою трансформувалося у пом’якшення наслідків кліматичних змін.

Кліматичний пакт у Глазго має на меті у всесвітньому вимірі як прискорити узгоджені зусилля, так і підвищити рівень прагнень (ambitions) у тих основних напрямках, що їх сформульовано в Паризькій угоді: пом’якшення (mitigation), яке спрямоване головно на зменшення шкідливих викидів; пристосування (adaptation) – допомога тим, хто вже вражений змінами клімату; фінансування, що надає змогу країнам домогтися своїх кліматичних цілей; і співпраця, яка є передумовою для подальших розширених і поглиблених дій.

Відповідно до Пакту у Глазго завдання із пом’якшення полягає в тому, щоб зберегти можливість обмежити зростання глобальної температури не вище за 1,5°C. Це мало б значно менший згубний вплив аніж 2°C – межа, передбачена Паризькою угодою. Такі висновки відбито в пунктах 20–22 Пакту. Основними заходами для цього є зменшити виробництво енергії із вугілля, зупинити і повернути в протилежний бік знеліснення, прискорити перехід на електричний транспорт та скоротити викиди метану [4].

Водночас, як виразно впливає із доробку COP26, людство визнає, що кліматичні зміни, які щораз більше проявляють себе, уже спричиняють і спричинятимуть надалі втрати і шкоду (loss and damage). Поняття «втрати і шкода» стосується до тих впливів кліматичних змін, які перевищують спроможність суспільства та екосистем пристосуватися до них [2]. Отже, людство змушене без зволікань фінансувати витрати, пов’язані із пристосуванням і живучістю в нових умовах, подоланням відповідних втрат і шкоди. Така міжнародна допомога охоплює широке коло заходів із відвернення, зменшення, подолання наслідків несприятливих явищ, насамперед стихійних лих, витрати на відновлення тощо.

Досягнення цілей у кліматичній царині потребує величезних фінансових вкладень, і їх надходження є цілком реальне. Розвинені країни не пізніше як із 2023 року виділятимуть країнам Півдня тільки для потреб пристосування не менше ніж 100 млрд дол. щорічно (пункти 43–46 Пакту). Не менші за обсягом кошти

припадають і на сферу пом'якшення наслідків. Коли гігантські грошові потоки проходять через нові, ще не випробувані й не узгоджені фінансові ринки й механізми, завжди існують корупційні ризики. У тексті Пакту в Глазо жодного разу не згадано про корупцію, тобто зловживання наданою владою для власної вигоди, чи потребу протидіяти їй, проте це аж ніяк не означає, що проблеми не існує. Загалом, корупція перетворює заходи, задумані з найкращою метою, в інструмент незаконної діяльності. У справі протидії кліматичним змінам вона зводить нанівець будь-які позитивні наслідки ініціатив з фінансування.

Діяльність щодо кліматичних змін є поживним середовищем для такого буянства корупції, яке незмірно перевищує теперішній рівень [6]. Безперечно, що й «традиційні» форми корупції, як-от незаконне привласнення коштів, хабарництво в процесі укладання контрактів, посвоячення, чинять згубний вплив на «кліматичну» діяльність. Однак значному підвищенню корупційного потенціалу сприяє низка чинників, окрім обігу великих коштів. Корупція поширюється на нові сфери, які ще значною мірою пов'язані із невідомістю – спотворення наукових фактів, фальшиві заявки про «зелені» властивості споживчих товарів тощо. Інструменти для виміру реальної значущості конкретних «кліматичних» заходів і проєктів ще недостатньо випробувані. Отже, вони залишають багато сірих зон і шпар у регулюванні, що є ґрунтом для корупційних ризиків. Ці ризики підвищує ще й потреба ухвалювати рішення нагально, а також рівень складності, непевності й новизни, що пов'язані із багатьма кліматичними питаннями [6].

Істотним здобутком COP26 стало викінчення й прийняття так званого Паризького правильника (Paris Rulebook) – набору деталізованих правил і систем щодо заходів із пом'якшення і пристосування, які є частиною національно визначених внесків сторін, але стосуються до міжнародної співпраці. З формального боку це розбиток і деталізація норм насамперед статті 6 Паризької угоди, що дозволило сторонам повною мірою почати виконувати угоду [2], а також звуження простору для корупційних проявів. Особливо важливим у цьому аспекті стало узгодження Розширеної системи прозорості (Enhanced Transparency Framework) щодо встановлення і звітування про досягнення національно визначених внесків сторін. До цього часу розвинені країни і країни, що розвиваються, звітували за різними системами, з різним ступенем деталізації. Із грудня 2024 року усі сторони дотримуватимуться єдиних вимог щодо звітування. Це допоможе краще оцінювати загальний поступ у справі, виявляти слабкі місця й підвищувати прагнення [2].

У сфері пом'якшення наслідків кліматичних змін про корупційні ризики зі значним ступенем імовірності можна судити за досвідом ініціатив, які вже діють на підставі Кіотського протоколу, таких як механізм чистого розвитку (CDM). Ці ризики пов'язані насамперед із такими протиправними діями, як фіктивні проєкти, неналежне освідчування проєктів, завищення показників у проєктах, подвійне врахування скорочення викидів, а також шахрайство в торгівлі викидами вуглецю. Поширеною є схема, коли несумлінні підприємства завищують свій пороговий рівень викидів, щоб пізніше вказати фіктивні додаткові обсяги нібито зменшення викидів. Урешті-решт це виливається в безпідставні прибутки найбільших забруднювачів без реального скорочення викидів [6].

Варто відзначити, що на COP26 сторони зробили багато, щоб, урахувавши досвід, поправити механізм чистого розвитку, і, що важливіше, із самого початку впровадження нових механізмів уникнути хиб CDM. Сторони дійшли згоди щодо трьох важливих положень статті 6 Паризької угоди – добровільної співпраці, нового механізму вуглецевих кредитів та неринкових підходів. У такий спосіб

знайдено рішення для принципових питань, із приводу яких сторони упродовж багатьох років були розділені – як уникнути подвійного зарахування скорочення викидів, використання кредитів CDM та фінансування заходів із пристосування. Це торує шлях до переходу від старого режиму, встановленого Кіотським протоколом, до інструментів Паризької угоди і може справити значний вплив на майбутнє [2]. Такі дії зменшують корупційний потенціал, однак не можуть використати його цілком.

Корупційні ризики, пов'язані із пом'якшенням наслідків кліматичних змін, мають свої особливості й у певних галузях. Одним із ключових положень Пакту в Глазго є заклик до сторін щодо «прискорення зусиль задля зменшення неприборканого виробництва енергії із вугілля та неефективних субсидій щодо викопного палива [phase-down of unabated coal power and inefficient fossil fuel subsidies]» (п. 36). На галузь теплової енергетики припадає чверть усіх викидів парникових газів, а вугілля робить найбільший внесок у спричинену людиною зміну клімату [1]. Однак у підсумковому документі форуму такого рівня на конкретну копалину, вугілля, прямо вказано вперше. Попередні угоди в цій галузі не згадували ні про конкретні копалини, ні про викопне паливо загалом як про рушія кліматичних змін. Отже, Пактові у Глазго у цьому аспекті належить визначна роль.

Відповідні заходи передбачають припинення побудови теплоелектростанцій, що працюють на вугіллі, та виведення з експлуатації наявних шахт (у розвинених країнах до 2030 року, а повсюдно – до 2040 року). Окрім того, 34 країни та п'ять фінансових інституцій висловили намір припинити пряму публічну підтримку (близько 24 млрд дол. США щорічно) міжнародному енергетичному секторові, пов'язаному із викопним паливом уже до кінця 2022 року [1]. Однак корупція, найімовірніше, стане на заваді задекларованим намірам. У більшості країн суб'єкти підприємницької діяльності, пов'язані із видобутком вугілля та тепловою енергетикою, навіть якщо прямо й не перебувають у державній власності, то є потужними об'єднаннями із тісними зв'язками на найвищих рівнях влади. Їм є що втрачати від нових «кліматичних» заходів. Тому існують ризики, що попри схвальну риторику урядів про обмеження щодо викопного палива, відповідну політику буде пушено на манівці. Це задовольнятиме інтереси доволі вузького кола осіб, але не усіх громадян держав чи людства загалом.

Лісам, як важливому елементові довкілля, належить виняткова роль у пом'якшенні наслідків кліматичних змін. Це їхнє значення відбите в окремому документі, який представники 141 держави підписали у межах COP26, – Декларації керівників у Глазго про ліси і землекористування [5]. Стрижневим положенням Декларації є обіцянка сторін «спільно працювати, щоб зупинити і повернути в протилежний бік втрату лісів та деградацію земель до 2030 р., забезпечуючи підтримний розвиток». Загалом така обіцянка стосується до близько 91 % лісів планети, їхня площа вражає своєю величиною – 3 691 510 640 га [5].

Однак цілком очевидно, що втіленню цих задекларованих на всесвітньому рівні намірів перешкоджатиме значний корупційний потенціал у лісовому господарстві, де ризики, притаманні для «кліматичних» ініціатив, виявляють себе із особливою силою. Високий попит на деревину, слабка врегульованість інституту права власності на ліси, упосліджене становище в суспільстві корінних народів і місцевих громад сукупно підривають засади підтримного лісового господарства. Вартість деревини, яка щорічно надходить із незаконних або сумнівних джерел, оцінюють у 10–23 млрд дол. США [3]. Такий стан розвинувся на тлі прогалин у праві та глибоко закорінених корупційних схем, коли лісові ресурси використовують не тільки для власного збагачення, але й для здобуття політичного впливу.

Належний нагляд у лісовій галузі ускладнений, оскільки таку діяльність здебільшого провадять у віддалених місцевостях.

Унаслідок проведення COP26 у лісову галузь будуть спрямовані значні фінансові ресурси. Зокрема, 12 розвинених держав пообіцяли надати за період 2021–2025 років 12 млрд дол. США у межах нової Всесвітньої фінансової обітниці щодо лісів. 12 держав і давців-філантропів мають намір надати 1,5 млрд дол. США для охорони лісів басейну Конго. 14 держав і давців-філантропів пообіцяли надати за період 2021–2025 років щонайменше 1,7 млрд дол. США для зміцнення прав на користування лісами і підвищення ролі в охороні лісів корінних народів і місцевих громад. До того ж змобілізовано щонайменше 7,2 млрд дол. США від приватного сектору [1]. Такий перебіг подій безперечно позитивний – у галузь буде спрямовано додаткові такі потрібні їй ресурси. З іншого боку, надходження й обіг великих коштів безперечно має високий корупційний потенціал.

Цілковита більшість заходів із пристосування до кліматичних змін полягатиме у втіленні великих інфраструктурних проєктів, як-от будівництво систем протипавдовкових об'єктів. Обсяг втрат від корупції в цій сфері для країн третього світу станом на 2011 рік, ще задовго до масштабного спрямування капіталів у цю сферу відповідно до Пакту у Глазго, оцінювали у 18 млрд дол. США щорічно [6]. Таке «велике будівництво» без належних антикорупційних запобіжників становить подвійний ризик – окрім розкрадання грошей у різних формах, це ще й неналежне виконання робіт. Останнє піддає населення ще більшому ризикові крайніх кліматичних проявів унаслідок незадовільного стану споруджених об'єктів. Рух коштів, які розвинені країни надають для заходів з пристосування, проходить різними фінансовими каналами. Кожен із такого роду каналів має свої особливості – власний порядок управління та правила, що регламентують його функціонування. Це серйозно ускладнює як виявлення уже скоєних правопорушень, так і завчасного визначення ланок процесу, найбільш вразливих до корупційних ризиків.

Різні прояви корупції, пов'язані із кліматичною діяльністю, мають руйнівний вплив не тільки на втілення передбачених заходів, але й на суспільство загалом. Як «традиційні» форми корупції, скажімо розкрадання грошей, так і «новітні», наприклад, шахрайство в торгівлі викидами вуглецю, завдають шкоди безпосередньо і посередньо, непрямо. Безпосередня шкода виявляє себе у марнуванні коштів, які надійшли з різних джерел. Окрім того, що встановлених цілей не буде досягнуто, шкода полягає ще й у тому, що корупція сіє зневіру в самій можливості домогтися наміченого для протидії кліматичним змінам, а також у дієвості спільних зусиль різних залучених до справи суб'єктів. Непряма шкода виявляється в тому, що корупція уможливорює різні схеми незаконної діяльності. А кошти чи ресурси, здобуті корупційним шляхом, зазвичай використовують на фінансування та поширення такої діяльності.

Корупція також передбачає, що залучені до неї особи, уживають заходів аби забезпечити свою безкарність. Ці протиправні дії мають широкий спектр – від підкупу відповідних посадовців аж до відвертого криміналу, що виявляється у розправах і вбивствах негодних службовців, журналістів, громадських активістів, захисників довкілля. Під впливом корупції деформується і внутрішня структура суспільства, оскільки здобуття політичного впливу – неодмінне прагнення корупційних кіл. Прикриття корупції, пов'язаної із незаконним використанням природних ресурсів на тлі недостатньої врегульованості інституту права власності на них чи із неналежним виконанням інфраструктурних проєктів, зумовлює

порушення прав окремих індивідів, місцевого населення, цілих корінних народів, насамперед шляхом нехтування принципів справедливого представництва.

Усе разом це дає підстави ствердити, що запобігання й подолання корупції є важливим складником для забезпечення належної дієвості інвестицій, що їх світове товариство спрямовує для приборкання кліматичних змін. Попри різне спрямування своїх інтересів держави, представники ділових кіл, представники громадянського суспільства можуть дійти згоди щодо протидії корупції, оскільки належна увага до цього питання значно підсилює бажаний процес.

Основні напрями дій для зниження корупційних ризиків пролягають насамперед у встановленні виразних правил і механізмів для досягнення цілей у кліматичній сфері. У секторі пом'якшення наслідків це передбачає втілення стратегії зі зменшення викидів вуглецю і регулювання «вуглецевих» ринків із одночасним впровадженням суворих заходів зі спостереження й перевірки. Забезпечити підтримний характер лісового господарства та знизити корупційні ризики може удосконалена система спостереження і звітування. У секторі пристосування до кліматичних змін є потреба встановити єдині критерії для фінансування відповідних заходів, що спростило б оцінювання такої діяльності й знизило б ризик маніпуляцій. Важливою частиною процесу виконання положень «кліматичної» договірної системи має стати залучення до нього недержавних суб'єктів, забезпечення участі громадськості в ухвалюванні рішень на місцевому, національному та міжнародному рівнях.

У контексті цього розгляду не можна знехтувати ще одну виразну сучасну тенденцію. На міжнародному рівні на пріоритетні позиції як предмет занепокоєння щораз більшою мірою виходить не тільки зміна клімату, але й корупція. Міжнародно-правова база протидії корупції уже сформована і також динамічно розвивається. Найімовірніше, міжнародно-правовий режим зміни клімату, шукаючи оптимальні шляхи подолання корупційних ризиків, однієї із найсерйозніших для нього завдань, почне і буде дедалі активніше взаємодіяти з міжнародно-правовою базою протидії корупції. Хоча на цій стадії ще не можна із певністю судити про форми й напрями такої взаємодії, знання, норми й способи діяльності, усталені в межах антикорупційної системи, потенційно справлятимуть вагомий корисний вплив на глобальні дії щодо зміни клімату.

Проведений розгляд дає підстави оцінити Конференцію ООН зі зміни клімату (Глазго, 2021) як важливу ланку подальшого становлення відповідного міжнародно-правового режиму. Попри певні свої суперечності, документи конференції відбивають сучасне узагальнене бачення світового товариства щодо потреби рішучих нагальних дій у галузі. Корупційні ризики становлять істотну заваду для дієвості глобальних кліматичних заходів. Хоч ухвалені на цьому форумі рішення звужують простір для корупційних проявів, подальша протидія корупційним ризикам потребуватиме інтеграції доробку міжнародно-правової бази протидії корупції у міжнародно-правовий режим зміни клімату.

Список використаних джерел

1. COP26 The Glasgow Climate Pact. *UN Climate Change Conference (COP26) at the SEC / UK Government*. 2021. URL : <https://ukcop26.org/wp-content/uploads/2021/11/COP26-Presidency-Outcomes-The-Climate-Pact.pdf>
2. COP26: The Negotiations Explained. *UN Climate Change Conference (COP26) at the SEC / UK Government*. 2021. URL : <https://ukcop26.org/wp-content/uploads/2021/11/COP26-Negotiations-Explained.pdf>

3. Corruption-free climate finance: Protecting forests and people / Transparency International. 2021. URL : <https://www.transparency.org/en/publications/corruption-free-climate-finance-protecting-forests-and-people>
4. Glasgow Climate Pact / The Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Paris Agreement (Glasgow, 13 November 2021). URL : <https://unfccc.int/documents/310475>
5. Glasgow leaders' declaration on forests and land use / UN Climate Change Conference (COP26) [Glasgow, 12 November 2021]. URL : <https://ukcop26.org/glasgow-leaders-declaration-on-forests-and-land-use/>
6. Global corruption report: climate change / Transparency International. London; Washington, DC : Earthscan. 2011. URL : https://images.transparencycdn.org/images/2011_GCRclimatechange_EN.pdf
7. Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change / United Nations (Kyoto, 1–10 December 1997) – FCCC/CP/1997/L.7/Add.1. URL : <https://unfccc.int/documents/2409>
8. Paris agreement / United Nations (Paris, 12 December 2015). URL : C.N.63.2016.-TREATIES-XXVII.7.d –https://unfccc.int/files/essential_background/convention/application/pdf/english_paris_agreement.pdf
9. What is the Kyoto Protocol? *United Nations Climate Change*. 2022. URL : https://unfccc.int/kyoto_protocol

References

1. UK Government. (2021). *COP26 the Glasgow Climate Pact* – *Ukcop26.org*. UN Climate Change Conference (COP26) at the SEC. Retrieved February 20, 2022, from <https://ukcop26.org/wp-content/uploads/2021/11/COP26-Presidency-Outcomes-The-Climate-Pact.pdf>
2. UK Government. (2021). *COP26: The Negotiations explained*. UN Climate Change Conference. Retrieved February 20, 2022, from <https://ukcop26.org/wp-content/uploads/2021/07/COP26-Explained.pdf>
3. Transparency International. (2021). *Corruption-free climate finance: Protecting forests and people*. Retrieved February 20, 2022, from <https://www.transparency.org/en/publications/corruption-free-climate-finance-protecting-forests-and-people>
4. *Glasgow Climate Pact*. Unfccc.int. (2021, November 13). Retrieved February 20, 2022, from <https://unfccc.int/documents/310475>
5. *Glasgow leaders' declaration on forests and land use*. UN Climate Change Conference (COP26) at the SEC – Glasgow 2021. (2021, November 12). Retrieved February 20, 2022, from <https://ukcop26.org/glasgow-leaders-declaration-on-forests-and-land-use/>
6. Transparency International. (2011). *Global corruption report: climate change*. Retrieved February 20, 2022, from https://images.transparencycdn.org/images/2011_GCRclimatechange_EN.pdf
7. United Nations. (1997, December 1–10). *Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change*. Retrieved February 20, 2022, from – <https://unfccc.int/documents/2409>
8. United Nations. (2015, December 12). *Paris agreement*. Retrieved February 20, 2022, from https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVII-7-d&chapter=27&clang=en
9. United Nations Climate Change. (2022). *What is the Kyoto Protocol?* Unfccc.int. Retrieved February 20, 2022, from https://unfccc.int/kyoto_protocol